

การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อนำไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยว
โดยชุมชนอย่างยั่งยืนจังหวัดสมุทรสงคราม

The Implementation of the Social Capital Development in Community Based Tourism
as Sustainable at Samutsongkram Province

วิโชค อารัง อังก์สิริยากร¹, รศ.ดร.ฤๅเดช เกิดวิชัย²

¹ปรัชญาดุษฎีรัฐประศาสนศาสตร์, ²ที่ปรึกษา, มหาวิทยาลัยทักษิณ

E-mail Address: wi_chok@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพทุนทางสังคม 2) ประเมินประสิทธิผลองค์ประกอบทุนทางสังคม และ 3) เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาทุนทางสังคมไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ขอบเขตการวิจัยภาคสนาม พื้นที่ชุมชนบางนางลี่ ชุมชนจอมปลวก ชุมชนบางคนที และชุมชนคลองโคน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงเจาะลึก และการสนทนากลุ่มย่อย ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพทุนทางสังคมทั้ง 4 ชุมชน ยังคงมีบริบทการดำรงวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่นคล้ายคลึงกัน มีการปรับตัวผสมผสานแตกต่างกันตามศักยภาพองค์ประกอบของทุนทางสังคม ยกเว้นชุมชนคลองโคนที่มีทุนทรัพยากรธรรมชาติและการอนุรักษ์ป่าชายเลนโดดเด่น 2) ผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำภาคประชาชนมีการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่วางไว้แตกต่างกัน มีการสร้างและสะสมทุนเครือข่ายทั้งภายในและภายนอก 3) แนวทางการพัฒนา ทุนบุคคลควรสร้างจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าทุนทางสังคม ทุนองค์กรส่วนท้องถิ่นควรพัฒนาและมีเป้าหมายชัดเจนต่อรูปแบบหรือมาตรฐานการบริหารจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมากกว่าฉาบพวย ทุนเครือข่ายควรมีการประสานความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับหน่วยงานราชการทั้งรัฐและเอกชนอย่างต่อเนื่อง ทุนทรัพยากรธรรมชาติถึงเวลาแล้วที่ต้องสร้างการรณรงค์การอนุรักษ์ที่เข้มข้น ถูกต้องในเชิงวิชาการ รักษาทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่ และทุนภูมิปัญญาควรพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มีความเป็นเอกลักษณ์และเป็นเสน่ห์แก่ท้องถิ่น สร้างคนรุ่นใหม่ให้การรักถิ่นเกิดมากขึ้น

คำสำคัญ : การพัฒนาทุนทางสังคม, การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน, การท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน

Abstract

This research aimed to study 1) implementation of social capital in Community Based Tourism (CBT) 2) evaluation of effectiveness of the social capital of CBT and the development of social capital of CBT. In this study was qualitative research, and selected urban areas such as Klongkhone community (Muang Samut Songkhram), Bangnanglee community (Amphawa), Bangkhonthi and Chomplong community (Bangkhonthi), Samutsongkram province. The sample of In-depth interview was the community leaders, residents, and officers of the agencies in the area. Focus group were conducted. The result are as follows:

1) This social capital of fourth community have different and resemble. Except, Klongkhone community have the conservation of mangrove forest. 2) The most of the official and the unofficial leader was different in the social capital of CBT by goal. It was created of networks and relationships between private sector and professional leaders. 3) The guidelines for development of individual capital should awareness of the community's social capital. Organizations capital should develop in management for CBT as sustainable. Network capital should be coordinated with government agencies, private and public undertakings to be continue. Natural resources capital should be conservation campaign of natural resources to remain. Each local community, wisdom, culture and tradition capital, should develop the unique more local issues.

Keywords: Social Capital Development, Community Based Tourism, Tourism Sustainable in Community

บทนำ

การท่องเที่ยวที่แท้จริงต้องใช้ความเป็นวิถีชีวิตของคน และใช้ชุมชนเป็นฐานในการขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจเพื่อการพัฒนาประเทศ (Tourism real Sector) ทั้งนี้รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism : CBT) ยิ่งมีความจำเป็น มากที่ต้องใช้คนหรือชุมชนเป็นศูนย์กลาง มุ่งเน้นให้ชาวบ้านในชุมชนสร้างบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมการจัดการการท่องเที่ยวของตนเอง รวมทั้งประสานความร่วมมือร่วมใจกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี ให้คงอยู่ และเกิดความยั่งยืน (Leksakundilok,2004; Sebele L, 2010)

การเติบโตของเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงพบว่า ปัจจัยทุนมนุษย์ และปัจจัยทุนทางสังคมเป็นทุนที่สำคัญยิ่งในการขับเคลื่อนภาคเศรษฐกิจให้ยั่งยืน ซึ่งในส่วนของทุนทางสังคมอยู่ในรูปผลสัมฤทธิ์ที่มุ่งประโยชน์ร่วมกัน เป็นการช่วยแก้ปัญหาของชุมชน ลดอาชญากรรม การจัดการสิ่งแวดล้อม และการจัดระเบียบชุมชนให้น่าอยู่

ตลอดจนประชาชนมีสุขภาพดี ในนโยบายดังกล่าวได้ผลักดันให้มีการนำทุนทางสังคมไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดการพัฒนาในการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชน (Tourism stainable Development in CBT) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2549 :19-20)

สมุทรสงครามเป็นจังหวัดเล็กที่สุด อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มีสัดส่วนนักท่องเที่ยวมากกว่านักท่องเที่ยวสูง มีแม่น้ำแม่กลองเป็นแม่น้ำสายหลัก มีเรื่องราวความสำคัญในเชิงประวัติศาสตร์ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น ได้ชื่อว่าเมืองสามน้ำคือ น้ำจืด น้ำเค็ม และน้ำกร่อย ตลอดจนวิถีชีวิตชุมชนพื้นถิ่นที่เรียบง่ายแต่ยังคงไว้ความเป็นตัวตนโดยแท้ (เสาวภา ไพบยวัฒน์ และคณะ,2555:1) จากการสำรวจผู้วิจัยพบว่า บางชุมชนขาดองค์ความรู้ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน รายได้การท่องเที่ยวไม่ตกที่ชุมชน ขาดการมีส่วนร่วม ขาดการสนับสนุน และทรัพยากรการท่องเที่ยวเสื่อมโทรม รวมทั้งทุนทางสังคมของชุมชนอ่อนแอ หรือเปราะบาง นับวันยิ่งลดน้อยถอยลงทำให้ความเป็นชุมชนเสื่อมสลายลงไป

หรือไม่ยั่งยืน (นิธิ เมืองจำนงค์, 2550; วรวิมล โธมัส รัตนพันธ์, 2548)

ประกอบกับผู้วิจัยสนใจศึกษาการพัฒนาทุนทางสังคม และนำแนวคิดเข้ามาประยุกต์กับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ให้เป็นเครื่องมือปรากฏการณ์ผลในชุมชนมีการเคลื่อนไหวได้อย่างคุณภาพ ไม่กลายเป็นสิ่งที่ไม่ตาย หากมีได้นำมาใช้ก็เป็นเพียงทุนที่ตายแล้ว (Dead-Social Capital) ในชุมชน(นิธิ เมืองจำนงค์, 2550:132) เชื่อว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทยที่ผูกติดกับชุมชนไม่ต้องการแบบนั้นแน่นอน

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. ศึกษาสภาพทุนทางสังคมไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
2. เพื่อประเมินประสิทธิผลขององค์ประกอบทุนทางสังคมไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการนำทุนทางสังคมไปปฏิบัติในการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัยในภาคสนาม เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งชุมชน การสำรวจพื้นที่เชิงลึก การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม (Participant and Non-Participant Observation) การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้รายละเอียดที่ชัดเจนในแต่ละชุมชน ว่ามีสภาพพื้นที่

เป็นอย่างไร โดยมีขอบเขตการวิจัย 4 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนบางคนที่ ชุมชนจอมปลวก ชุมชนคลองโคก ชุมชนบางนางลี่

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มผู้แทนองค์การภาครัฐ ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้อง และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder) รวมประชากรที่สัมภาษณ์ 25 คน การสนทนากลุ่มเป็นผู้นำกลุ่มอาชีพ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำการพัฒนาทั้ง 4 ชุมชน ๆ ละ 6-7 คน รวมทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Questionnaire) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
2. การสนทนากลุ่ม (Focus group and Debate) สร้างข้อคำถามและประเด็นเกี่ยวกับการประเมินประสิทธิผลขององค์ประกอบทุนทางสังคมเพื่อนำไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวชุมชน โดยผู้วิจัยทำหน้าที่เป็น Keynote

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผ่านการกั่นกรองเนื้อหาและตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามจากผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญ (IOC)

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจ และข้อมูลที่ได้การสัมภาษณ์ ใช้ Content analysis แล้วนำมาเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ (Description Statistics)
2. ข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มวิเคราะห์ Content analysis แล้วมาประมวลข้อสรุปประเด็นต่างๆ สรุปผลเป็นตารางอย่างเป็นระบบเพื่อสร้างความเข้าใจเชิงเปรียบเทียบกันได้
3. ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากภาคสนามมีการตรวจสอบ Triangulation

ผลการวิจัย

1. สภาพทุนทางสังคมที่นำไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้ง 4 ชุมชน ดังนี้

1.1 ชุมชนบางนางลี่ พบว่า *ทุนบุคคล* เป็นผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ นายกองคังการสวน ตำบล *ทุนองค์กร* เป็นองค์กรชาวบ้านที่เกิดจากการรวมตัวกัน *ทุนเครือข่าย* มีความสัมพันธ์แบบเคารพผู้อาวุโส เคารพกฎระเบียบกติกาของหมู่บ้าน *ทุนทรัพยากรธรรมชาติ* มีความอุดมสมบูรณ์ ธรรมชาติยังคงเดิมไม่มีการปรุงแต่งมาก สะอาดร่มรื่น *ทุนภูมิปัญญา วัฒนธรรมและประเพณี* มีความผูกพันกับแม่น้ำลำคลอง ตักบาตรขนมครกเป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่นที่น่าสนใจ

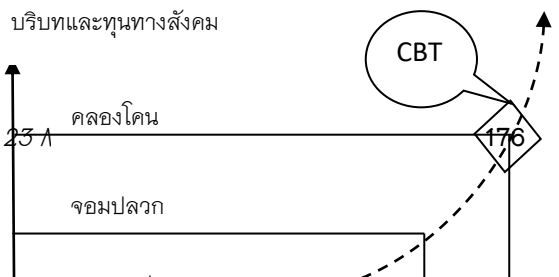
1.2 ชุมชนจอมปลวก พบว่า *ทุนบุคคล* เป็นผู้นำที่ไม่เป็นทางการเป็นปราชญ์ชาวบ้าน มีศักยภาพสูงที่ชุมชนบ้านสารภี สามารถต่อยอดการท่องเที่ยวให้กับชุมชนตนเองได้ *ทุนองค์กร* เป็นองค์กรชุมชนเกิดจากการรวมตัวของคนในชุมชนจัดตั้งเป็นกลุ่มๆ *ทุนเครือข่าย* มีการเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกชุมชน ทั้งภายใน และภายนอก ทำให้อื้อ ประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวชุมชน *ทุนทรัพยากรธรรมชาติ* มีความอุดมสมบูรณ์ มีการเชื่อมต่อกับทางหลวงแผ่นดินได้สะดวก *ทุนภูมิปัญญา วัฒนธรรมและประเพณี* มีวิถีชีวิตผูกพันกับเกษตรกรรม มีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและยึดโยงชุมชนไว้

1.3 ชุมชนบางคนที่ พบว่า *ทุนบุคคล* มาจากผู้นำที่เป็นทางการ คือ กำนัน *ทุนองค์กร* เป็นกลุ่มองค์กรที่เป็นหน่วยงานของรัฐ

จัดตั้งขึ้น *ทุนเครือข่าย* เป็นความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัว และผู้นำอาชีพ มีการเคารพกฎกติกาของชุมชน *ทุนทรัพยากรธรรมชาติ* มีความอุดมสมบูรณ์ สภาพแวดล้อมยังธรรมชาติ มีสวนมะพร้าวเป็นหลัก *ทุนภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณี* มีองค์ความรู้ มีวิถีชีวิตผูกพันกับเกษตรกรรม มีประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาที่ยึดโยงชุมชน

1.4 ชุมชนคลองโคก พบว่า *ทุนบุคคล* เป็นผู้นำที่เป็นทางการ คือผู้ใหญ่บ้าน มีศักยภาพสูง *ทุนองค์กร* เป็นชุมชนที่มีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มๆ มีศักยภาพที่เอื้อต่อการท่องเที่ยวชุมชน *ทุนเครือข่าย* เป็นสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกหมู่บ้าน มีเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน สามารถสร้างศักยภาพให้กับการท่องเที่ยวชุมชนได้ *ทุนทรัพยากรธรรมชาติ* โดดเด่นด้วยป่าชายเลน มีไฮมสเตย์ และมีการใช้ทุนทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการอนุรักษ์และการเรียนรู้ *ทุนภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณี* ที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน คือแกะปิคลองโคก ฝีมืออาหารพื้นบ้านไทยกับอาหารทะเลปรุงสด ๆ มีการจัดงานที่ศาลปู่ชนุ เจ้าแม่ตะเคียน เจ้าแม่ศรีวิชัยที่ทำทุกปี ที่ก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชื่อมโยง

สรุป ชุมชนทั้ง 4 มีทุนทางสังคมเป็นมรดกไม่ได้สูญหายไปไหน เพียงแต่ดำรงอยู่ในหลายมิติ มีการปรับตัวผสมผสานมากบ้างน้อยบ้างไปตามบริบทขององค์ประกอบทุนทางสังคม มีการส่งเสริมการเคลื่อนไหว และการปรับปรุงโครงสร้างของตนเองภายในชุมชน ก่อเกิดการท่องเที่ยวของชุมชนต่าง ๆ แสดงได้ดังภาพที่ 2

ปัจจุบันชุมชนต้องอาศัยทักษะและความสามารถมากขึ้น ดังนั้นการนำเอาทุนทางสังคมกลับมาใช้ให้มีประสิทธิผลในเชิงความยั่งยืนต้องได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้หลากหลายขึ้น แปลงผลงานวิจัยเกี่ยวกับทุนทางสังคมลงสู่ภาคปฏิบัติ หรือการกระตุ้นด้วยความเข้าใจองค์ประกอบทุนทางสังคมเป็นอย่างดี เพื่อให้ทวนกลับเข้าสู่ชุมชน และบุคคลากรในหน่วยงานรัฐท้องถิ่น จำเป็นต้องได้รับองค์ความรู้เรื่องนี้จากสถาบันการศึกษา นักวิชาการ/นักวิจัยชุมชน และผู้เชี่ยวชาญเป็นแรงเสริมอีกทางหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนสมัยใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิผลสู่ความยั่งยืน และให้เป็นมาตรฐานหลักสูตรท้องถิ่น ซึ่งต้องอาศัยองค์ความรู้วิชาการหรือนวัตกรรมการศึกษาใหม่ ๆ ผนวกเข้าไป เช่น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน การส่งเสริมตลาดเฉพาะกลุ่ม(Niche Market) การอนุรักษ์ การบริการ การประชาสัมพันธ์บนสื่อonline การเป็นผู้นำในCBT การเป็นเจ้าของบ้านที่ดี เป็นต้น

ภาพที่ 2 แนวโน้มการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ภายใต้บริบททุนทางสังคมและศักยภาพของชุมชน

2. การประเมินประสิทธิผลองค์ประกอบทุนทางสังคมไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จากการระดมความคิดเห็นในการสนทนากลุ่ม พบว่า ชุมชนทั้ง 4 มีศักยภาพต่างกันบ้าง และคล้ายคลึงกันบ้าง ตัวอย่างเช่น การท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนจอมปลวก และชุมชนคลองโคกน มีพัฒนาการการรวมตัวของชุมชนเองเป็นหลักสำคัญ พบว่าประสิทธิผลองค์ประกอบทุนทางสังคมมีศักยภาพใช้ได้ผลใน CBT ของชุมชนทั้งสอง และกลายเป็นเครื่องมือในการสร้างรายได้แก่ชุมชน เกิดการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรการท่องเที่ยวเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว ที่สำคัญชุมชนจัดการตนเองได้นำไปสู่ทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งและเศรษฐกิจชุมชนมั่นคงตามไปด้วย กลายเป็นแหล่งศึกษาดูงานด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพียงแต่

3. แนวทางพัฒนาทุนทางสังคมไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืนสรุปได้ดังนี้

1. ทุนบุคคล
 - 1.1 ควรปลูกจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าทุนทางสังคมในชุมชนของตน
 - 1.2 ควรส่งเสริมผู้นำที่เป็นทางการให้มีการศึกษาดูงานหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการจัดการท่องเที่ยวชุมชนที่ยั่งยืน จากชุมชนอื่นที่เป็นต้นแบบที่ดี
 - 1.3 ควรให้ความสำคัญกับผู้นำท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำอาชีพต่างๆ เพื่อให้

TCI กลุ่มที่ 2 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

บุคคลเหล่านั้นถ่ายทอดความรู้ ภูมิปัญญาอันเป็น
ทุนทางสังคมที่จะเอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวโดย
ชุมชน

1.4 ควรส่งเสริมให้เยาวชนของชุมชนที่
เป็นทุนบุคคลในอนาคตมีจิตสำนึกรักในถิ่นเกิด
รวมถึงให้ทราบและเข้าใจถึงการเคลื่อนไหวสภาพ
ทุนทางสังคมในปัจจุบัน

2. ทุนองค์กรท้องถิ่น

2.1 ควรศึกษาและพัฒนาารูปแบบองค์กร
เพื่อการบริหารและการจัดการท่องเที่ยวชุมชนใน
รูปแบบยั่งยืน และมีมาตรฐาน

2.2 ควรสร้างทัศนคติให้เป็นองค์กร
ส่วนท้องถิ่นมีบริการสาธารณะชุมชนด้านข้อมูล
ข่าวสารเพื่อสร้างความเข้าใจอย่างสม่ำเสมอ
ระหว่างผู้นำกับสมาชิกในชุมชน

2.3 ควรมีการจัดกิจกรรมเสวนาพัฒนา
ท้องถิ่น ร่วมกันระหว่างองค์กรส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ
องค์กรชาวบ้าน องค์กรเอกชน และสถาบันการ
ศึกษาในพื้นที่

3. ทุนเครือข่าย

3.1 ควรมีการแลกเปลี่ยนเครือข่ายใน
การดำเนินโครงการ หรือกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งภายใน
ชุมชนและระหว่างชุมชนเพื่อเป็นการสร้างและขยาย
เครือข่ายให้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่าง
ยั่งยืน

3.2 ควรส่งเสริมให้องค์กรเครือข่ายของ
ชุมชน เช่น ศูนย์ประสานงานองค์การชุมชนหรือกลุ่ม
องค์กรอาชีพชาวบ้าน กลุ่มอนุรักษ์ ดำเนินกิจกรรม
เชื่อมเครือข่ายเป็นองค์กรกลาง CBT หมุนเวียนใน
การทำงานของชุมชน ร่วมกับทุกภาคส่วน สร้างพลัง
ส่งเสริมการตลาด และการประชาสัมพันธ์ ทั้งนี้จะ

ร่วมพันธมิตรกับภาครัฐที่เกี่ยวข้องยังเป็นการติดต่อ
ชุมชน

4. ทุนทรัพยากรธรรมชาติ

4.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ช้องทั้งกำหนด
ผู้ใหญ่บ้าน นายกองค้การบริหารส่วนตำบล ควร
สนับสนุนและให้โอกาสชุมชนมีการเข้าถึงทรัพยากร
การท่องเที่ยวที่เป็นสาธารณะ มิใช่ผูกขาดรายหนึ่ง
รายใด แต่ทั้งนี้ต้องได้รับการดูแลในเชิงอนุรักษ์
ควบคู่กันด้วย

4.2 ควรมีการรณรงค์อนุรักษ์ และเพิ่ม
ความเข้มข้นจริงจัง เพื่อรักษา และหวงแหน
ทรัพยากรธรรมชาติชุมชนให้คงอยู่ และให้ความรู้
สร้างจิตสำนึกกับเยาวชนคนรุ่นใหม่ด้วย

5. ทุนภูมิปัญญา วัฒนธรรมและประเพณี

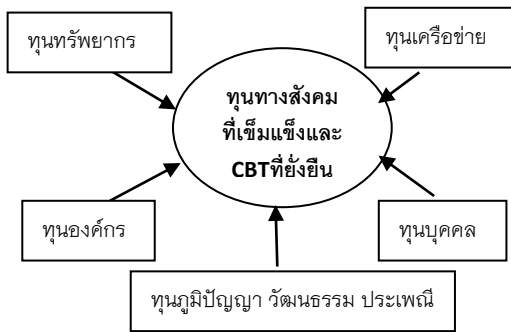
5.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควร
ประชาสัมพันธ์กิจกรรมใหม่ ๆ ของทุนทางด้านนี้ที่มี
ศักยภาพ เช่น ตักบาตรขนมครก สปาโค่น ไก่
ตระกร้า ถีบกระดานเลน เป็นต้น แต่ควรคำนึงถึง
การอนุรักษ์และขีดความสามารถในการรองรับ
(Caring Capacity)ของชุมชนด้วย

5.2 ควรศึกษาความ สำคัญของชุมชน
กับวิถีชีวิต การพัฒนาสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี
ให้เป็นเอกลักษณ์ที่ประณีตกว่าเดิม เพื่อสร้างเสน่ห์
ความเป็นวิถีชีวิตท้องถิ่นมากขึ้น เช่น เรือนไทยริมน้ำ
ตลาดน้ำ วิถีเกษตรพอเพียง ว้าวไทย ความสะอาด
และความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสถานที่ของชุมชน
เป็นต้น เพื่อดึงดูดการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพให้ชุมชน

5.3 ส่งเสริมให้ประชาชนชาวบ้าน ผู้ที่มี
ความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้
ให้แก่คนรุ่นต่อไป เพื่อเป็นฐานรองรับอาชีพภูมิ
ปัญญา และเศรษฐกิจชุมชน

สรุป เมื่อมีแนวทางการพัฒนาและทำให้
มิติต่าง ๆ ที่เป็นองค์ประกอบทุนทางสังคมเข้มแข็ง
มากพอ เมื่อนั้นการนำทุนทางสังคมไปปฏิบัติในการ
จัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะมีความยั่งยืน (ดังภาพ
ที่ 3)

ภาพที่ 3 การพัฒนาองค์ประกอบทุนทางสังคมที่เข้มแข็งเพื่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ยั่งยืน (พัฒนาโดยผู้วิจัย Angsiriyakorn, Wi T.)

สรุปและอภิปรายผล

1.สภาพทุนทางสังคมไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน

ทุนบุคคล เป็นมิติองค์ประกอบที่ 1
พบว่า 3 ชุมชน คือ ชุมชนบางนางลี่ ชุมชนบางคนที่
ชุมชนคลองโคก ทุนบุคคลที่เป็นผู้นำที่เป็นทางการ
มาจากการเลือกตั้ง ซึ่งแตกต่างจากชุมชนจอม
ปลวกที่เป็นปราชญ์ชาวบ้าน เป็นทุนบุคคลที่ไม่เป็น
ทางการ ถือเป็นผู้นำทางอาชีพที่แข็งแกร่ง เป็นผู้ม
ีองค์ความรู้ด้านต่าง ๆ เช่น การทำสวนเกษตรแบบ
พอเพียง เพื่อแก้วิกฤตของตนเองจนประสบ
ความสำเร็จในการดำรงชีพ จนมีฉายาว่า “ 1 ไร่ 1

แสน ”(นายสุชล สุขเกษม) เป็นที่สนใจไปทั่วประเทศ
ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของสำนักงาน
คณะกรรมการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2548)
และวรวิทย์ โรมรัตน์พันธ์(2548) ที่มีการใช้ทุนทาง
มนุษย์ หรือทุนบุคคลที่สั่งสมจนมีศักยภาพเข้าไป
เป็นกลไกทางสังคม และนำไปปฏิบัติกับการจัดการ
ท่องเที่ยวชุมชนได้เป็นอย่างดี

ทุนองค์กรส่วนท้องถิ่น เป็นมิติองค์ประกอบที่ 2 พบว่า 3 ชุมชน คือ ชุมชนบางนางลี่ ชุมชนจอมปลวก ชุมชนคลองโคก มีการรวมตัวเริ่มต้นของคนภายในชุมชน จนมีการจัดตั้งเป็นกลุ่มอาชีพต่างๆ หรือจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้เป็นองค์กรที่ไม่เป็นทางการ ก่อนที่ภาครัฐจะเข้ามาเสริมบทบาทในภายหลัง เช่น ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงบ้านสารภีชุมชนจอมปลวก ศูนย์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ชุมชนคลองโคก เป็นต้นสาเหตุที่รวมตัวก็เพื่อแก้ไขปัญหา ทั้งทางด้านเศรษฐกิจที่ฝืดเคือง สวัสดิการที่ขาดแคลน ความปลอดภัยชุมชนที่ขาดหายไป สำหรับกลุ่มอาชีพชุมชนบางนางลี่คือชุมชนได้ร่วมกันกลุ่มการทำน้ำตาลมะพร้าว ชมรมว่าวไทย และกลุ่มทำแบ่งร่ำสามัคคีร่วมมือกันทำให้เกิดความเหนียวแน่น และสร้างอำนาจต่อรองจากรัฐท้องถิ่น ทำให้เกิดความเข้มแข็งสามารถพึ่งพาตนเองได้ สอดคล้องกับแนวคิดในงานวิจัยของ Arnstein (1969), Selin & Chavez (1995) และ อเนก นาตะบุตร(2545) ที่ว่าการมีส่วนร่วมต้องมาจากภาคประชาชน/ชุมชนเป็นหลัก การต่อรองจากรัฐ การพึ่งตนเอง กระจายอำนาจในการท่องเที่ยวจัดการโดยชุมชน แสดงถึงความสามารถจัดการกับปัญหาได้มากขึ้น และพึ่งตนเองได้ในระยะยาว ซึ่งแตกต่างไปจากทุน

องค์กรท้องถิ่นชุมชนบางคน ที่หน่วยงานรัฐท้องถิ่น จัดตั้งขึ้นหรืออุ้มชูจากองค์การบริหารส่วนตำบล บางคน ที่ ดั้งนั้นผู้วิจัยเห็นว่า การกระจายอำนาจให้ ชุมชนทำ CBT เป็นเรื่องที่เหมาะสมแล้ว

ทุนเครือข่าย เป็นมิติองค์ประกอบที่ 3 พบว่าทุนเครือข่ายทั้ง 4 ชุมชน สอดคล้องกับ แนวคิดของทุนทางสังคม ในมิติทุนเครือข่าย ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง ที่มีความใกล้ชิดผูกพัน กันในกลุ่มของเครือข่ายทางสังคมของColeman (1988) และ Putnum (1993) และมีการสร้าง เครือข่ายภายในครอบครัว เจ้าหน้าที่ของรัฐ เอกชน ผู้นำอาชีพ อีกทั้งสอดคล้องกับแนวคิดสำนักพัฒนา แหล่งท่องเที่ยว (2550) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบ สำคัญในการสร้างทุนเครือข่ายการท่องเที่ยว ทำให้ เกิดประสิทธิผลมากโดยรวม ทุนเครือข่ายชุมชน บางนางลี่ ชุมชนบางคน ที่ เป็นความสัมพันธ์ทุน เครือข่ายภายในชุมชนเท่านั้น ซึ่งแตกต่างไปจาก ชุมชนจอมปลวก ชุมชนคลองโคกน ที่มีทุนเครือข่าย โยงใยทั้งภายในและภายนอกชุมชน ดังนั้นผู้วิจัยมี ความเห็นว่า ชุมชนจอมปลวก ชุมชนคลองโคกน มี การสร้างและสะสมทุนเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ถือ เป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับพันธมิตรรายรอบ ทำให้ชุมชนมีช่องทางรับรู้ข้อมูลข่าวสารมากมาย และ นำมาปรับปรุง แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ดีกว่า ดังนั้น สภาพทุนทางสังคมด้านเครือข่ายที่เข้มแข็ง และรับรู้ ข้อมูลจากเครือข่ายพันธมิตรภายนอก จะส่งผลทำให้ การท่องเที่ยวโดยชุมชนเติบโตและพัฒนาในทางที่ ดีขึ้นต่อไปได้

ทุนทรัพยากรธรรมชาติ เป็นมิติ องค์ประกอบที่ 4 พบว่า ชุมชนบางนางลี่ มี

ทรัพยากรธรรมชาติ ที่มีความอุดมสมบูรณ์ สวน มะพร้าว สวนผลไม้ สะอาดร่มรื่น แต่ไม่สามารถ ดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากนัก เนื่องมาจากไม่มีจุด ดึงดูดที่น่าสนใจมากพอ หรือไม่มีความแปลกใน แหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเหมือน ๆ กับชุมชนบางคน ที่ ไม่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากนักเช่นกัน แตกต่างไปจากชุมชนจอมปลวก มีสิ่งอำนวยความสะดวก และโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้ออำนวย เช่น ถนน ในการสัญจรไปมามีการเชื่อมต่อกับทางหลวง แผ่นดิน สามารถไปสู่อีกหลายชุมชนได้ และใกล้ แหล่งท่องเที่ยวใหม่(ตลาดน้ำท่าคา)ที่สร้างความ น่าสนใจมากให้กับนักท่องเที่ยว จึงมีความได้เปรียบ สามารถพัฒนาสร้างจุดเชื่อมโยงการท่องเที่ยว ชุมชนเป็นวงรอบได้กับศูนย์การเรียนรู้บ้านสารภี ส่วนชุมชนคลองโคกน ที่มีทุนทรัพยากรป่าชายเลน เป็นจุดดึงดูดความสนใจมาก โดดเด่น แปลกตาไป จากชุมชนอื่น มีการจัดสภาพแวดล้อมในชุมชนที่ เป็นเขตนุรักษ์เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ไว้เป็น อย่างดี มีร้านอาหาร ร้านค้าของพื้นเมือง และ บ้านพักโฮมสเตย์เป็นจำนวนมาก สภาพถนน สะดวกเหมาะแก่การสัญจร ชาวบ้านได้รวมตัวกัน เป็นกลุ่ม ๆ บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ ตนเองมีรายได้ พร้อมมีกิจกรรมรองรับเพื่อศึกษา เรียนรู้ระบบนิเวศน์ป่าชายเลน ทำให้น่าสนใจจากผู้ มาเยือนต่างถิ่น โดยเฉพาะชาวกรุงเทพฯ และกลุ่ม นักศึกษา ผู้วิจัยให้ข้อสังเกตเชิงอภิปรายว่า ชุมชน บางนางลี่ และชุมชนบางคน ที่ ถึงแม้จะมีความเป็น ธรรมชาติดั้งเดิมอยู่มาก แต่หากชุมชนมีความ ต้องการให้มีการท่องเที่ยวชุมชนเป็นที่น่าสนใจแล้ว ควรพิจารณาระดมความเห็นและศึกษาหาจุดเด่น

(หาจุดต่าง) แหล่งท่องเที่ยวมาเพื่อเจียรไนให้งามตา แล้วพัฒนาควบคุมกับอนุรักษ์อย่างแท้จริงไปด้วย

ทฤษฎีปัญญา วัฒนธรรมและประเพณี เป็นมิติองค์ประกอบที่ 5 พบว่าชุมชนบางนางลี่และชุมชนบางคนที่มีภูมิปัญญาที่มีอยู่สั่งสมในบุคคล ปรากฏออกมาในรูป ภูมิปัญญาท้องถิ่น และมีวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิตในการทำกิจกรรมต่างๆเพื่อดำรงชีวิตประจำวัน ผูกพันกับแม่น้ำลำคลอง และการเป็นเกษตรกรที่รักถิ่นเกิด ส่วนประเพณีจะเกี่ยวข้องกับศาสนาฮินดูของชุมชนเหนียวแน่น ชุมชนจอมปลวก ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เด่น คือ การทำเกษตรพอเพียงที่ได้ผลเชิงประจักษ์ ซึ่งได้รับการฝึกอบรมต่อยอดความรู้เพิ่มเติมจากสถาบันการศึกษา (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา) องค์ความรู้ที่ได้คนในชุมชนก็มีการรวมกันจัดตั้งเป็นวิสาหกิจชุมชน เช่น ชุมชนบ้านสารภี เป็นต้น ซึ่งแตกต่างไปจากชุมชนคลองโคก อันภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน คือ การทำกะปิคลองโคกวิถีชาวเล มีวัฒนธรรม ประเพณีที่ผูกพันกับความเชื่อของท้องถิ่น เช่น การจัดงานไหว้เจ้าที่ศาลปู่ชนเจ้าแม่ตะเคียน เจ้าแม่ศรีวิชัย อันเป็นความเชื่อที่ร่วมบรรพบุรุษของชุมชน เป็นวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมายาวนานและเป็นที่ยอมรับในเรื่อง ความศรัทธา โชคลาภ การทำมาหากิน จาริตประเพณีที่ดั่งงามในชุมชนสังคมนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ ลัดพัค แสงฉาย และคณะ(2557) และสุวรรณณี คำมั่น และคณะ(2551) ซึ่งเมื่อมีการสั่งสมคุณค่า ทนด้านนี้ก็จะสะท้อนออกมาในรูปเอกลักษณ์ วัฒนธรรมชุมชน ทำให้ผู้มาเยือนที่มีความเชื่อและชื่นชอบการแสวงบุญ เกิดการเดินทางท่องเที่ยวในชุมชน ตามมา

2. การประเมินประสิทธิผลขององค์ประกอบทุนทางสังคมไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ทุนบุคคล ทั้ง 4 ชุมชน มีการประเมินประสิทธิผลไม่แตกต่างกันโดยที่ผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำที่ไม่เป็นทางการสามารถนำไปปฏิบัติในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ตามเป้าหมาย เป็นไปตามแนวคิดของศุภชัย ยาวประภาส(2550) ที่ว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นการดำเนินการให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย และเป็นการนำนโยบายแผนงานที่ได้กระทำไว้ไปปฏิบัติให้ประสบความสำเร็จ (Mazmanian and Sabatier, 1989:20-21;Cheema and Rondinelli, 1983: 16) สอดคล้องกับแนวคิดของ Arnold and Feldman (1986: 6) ประสิทธิภาพ หมายถึง ระดับของการปฏิบัติงานที่องค์การคาดหวัง หรือ วางแผนไว้สามารถบรรลุหรือสำเร็จลุล่วงไปได้

ทุนองค์กรส่วนท้องถิ่น พบว่าชุมชนจอมปลวก เป็นองค์กรไม่เป็นทางการ สมาชิกในชุมชนมีการรวมกลุ่มกันตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ มีการถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคคลภายนอก และมีการศึกษาอบรมอย่างต่อเนื่อง ได้นำเศรษฐกิจพอเพียงเข้ามาใช้หลากหลายและสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เช่น การเลี้ยงไก่ในตะกร้า การทำน้ำตาลมะพร้าวรูปทรงใหม่ ไข่เค็มสมุนไพร เป็นต้น ซึ่งถือเป็นแกนหลักในการดึงนักท่องเที่ยวไทยมาเยี่ยมชมศูนย์ทุกวัน ส่วนชุมชนคลองโคกถือได้ว่าเป็นองค์กรที่มีความก้าวหน้าสามารถบริหารและจัดการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Arnold and Feldman. (1986) ว่าด้วยพฤติกรรมองค์กรต้องมีการเรียนรู้ มีบริหารการเปลี่ยนแปลง มีนวัตกรรมอยู่เสมอ อีก 2

ชุมชน (บางนางลี่ และบางคนที) มีศักยภาพปานกลางในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เท่านั้น

ทุนเครือข่าย พบว่าการประเมินประสิทธิผลทั้ง 4 ชุมชน มีการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน หน่วยงานของรัฐ เอกชน และผู้นำอาชีพที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะ 2 ชุมชน ได้แก่ ชุมชนจอมปลวก และชุมชนคลองโคกที่มีผลการประเมินว่า มีการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน หน่วยงานของรัฐ เอกชน และผู้นำอาชีพทั้งภายในและภายนอกชุมชนสูง

ทุนทรัพยากรธรรมชาติ พบว่าการประเมินประสิทธิผล ทั้ง 3 ชุมชนไม่แตกต่างกัน ได้แก่ ชุมชนบางนางลี่ ชุมชนจอมปลวก และชุมชนบางคนที มีทรัพยากรธรรมชาติ มีศักยภาพในระดับมาก ส่วนสภาพแวดล้อมมีศักยภาพในการนำไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนระดับน้อย เนื่องจากสภาพพื้นที่ทั้ง 3 ชุมชนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกัน ไม่มีแหล่งท่องเที่ยวที่โดดเด่น หรือเป็นเอกลักษณ์แต่อย่างใด ส่วนชุมชนคลองโคกถือได้ว่ามีศักยภาพในใช้ทุนทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการท่องเที่ยวชุมชนได้อย่างกว้างขวาง มีประสิทธิผล

ทุนภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณี พบว่าผลการประเมินประสิทธิผลทั้ง 4 ชุมชนไม่แตกต่างกัน ให้ความสำคัญกับเอกลักษณ์ของชุมชนในระดับมาก เนื่องจากในแต่ละชุมชน มีผู้รู้ นักปราชญ์ ที่มีองค์ความรู้ในอาชีพต่าง ๆ ทำให้แต่ละชุมชนสามารถนำทุนด้านนี้ที่มีอยู่ไปใช้กับการท่องเที่ยวชุมชน

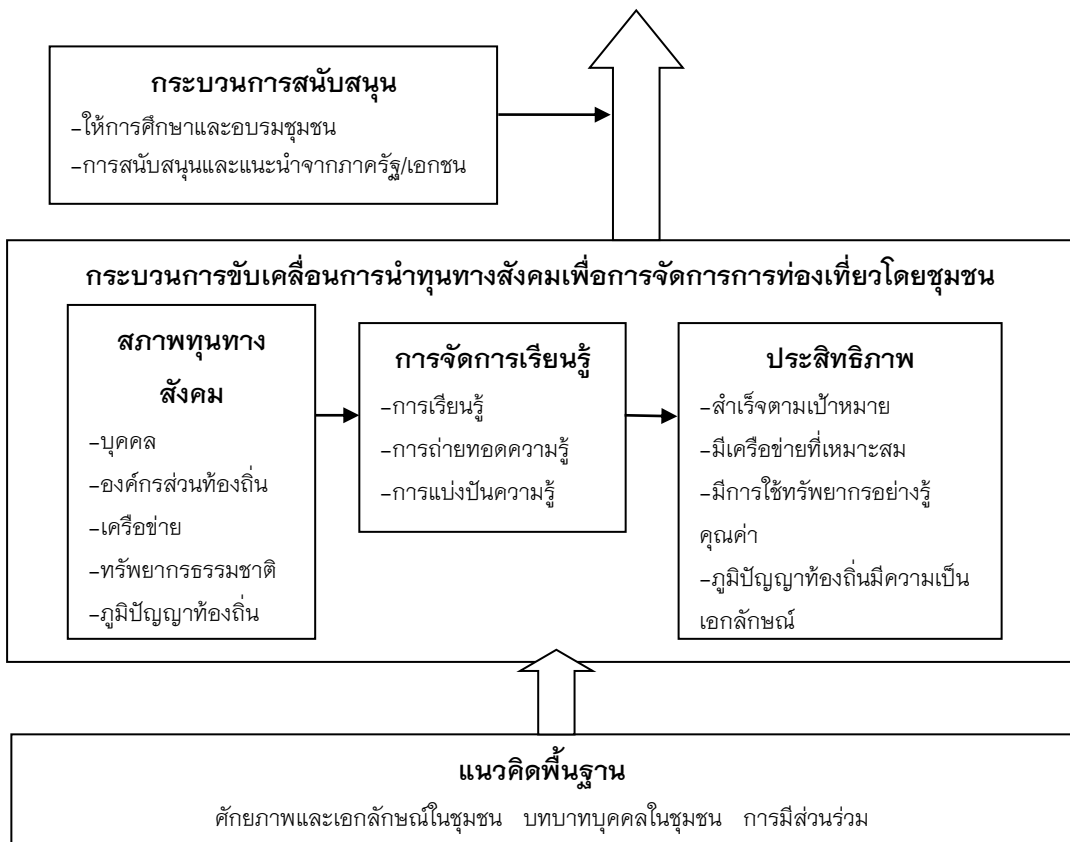
3. แนวทางพัฒนาทุนทางสังคมไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ยั่งยืน

การพัฒนาทุนบุคคล เป็นการปลูกจิตสำนึกให้เห็นคุณค่าทุนทางสังคมในชุมชนของตนเอง การเห็นคุณค่าในที่นี้หมายถึง ความรู้ ความสามารถ การมีภูมิปัญญาที่เป็นเอกลักษณ์ในท้องถิ่น และการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด พบว่า มีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน และเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และเน้นการส่งเสริมให้ผู้นำที่เป็นทางการ ในที่นี้ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นายกองดีการบริหารส่วนตำบล ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้ศึกษาดูงานตามชุมชนต้นแบบ เพื่อเก็บเกี่ยวประสบการณ์วิธีการทำงาน จัดอบรมความรู้ แลกเปลี่ยนความรู้ แนวคิดและหลักการทำงาน ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของสุปราณี จันทร์ส่ง (2558) ที่พบว่า กระบวนการสร้างการเรียนรู้ควรมีการศึกษาดูงานชุมชนที่เป็นต้นแบบและมีการพัฒนาแบบพึ่งพาตนเองอย่างเข้มแข็ง *การพัฒนาทุนองค์กร* เป็นการพัฒนารูปแบบเป็นมาตรฐานในการจัดการท่องเที่ยวให้ยั่งยืนต่อองค์กรส่วนท้องถิ่น และองค์กรชาวบ้าน โดยที่รูปแบบมาตรฐานดังกล่าว ต้องมีเป้าหมายเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับชุมชน สร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยว ส่งผลทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การสร้างงาน สร้างรายได้ และการพึ่งพาตนเอง สอดคล้องกับงานการศึกษาของสำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว, ม.ป.ป *การพัฒนาทุนเครือข่าย* มีการประสานงานกับหน่วยงานราชการทั้งรัฐและเอกชน เพื่อขอการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เครือข่ายยังคงอยู่และมีการพัฒนาขยายเครือข่ายไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Petra Claiborne (2010) ที่กล่าวว่าชุมชนที่มีการพัฒนาทุน

เครือข่ายที่แข็งแกร่งกว่า จะก่อให้เกิดการพัฒนาได้ดีกว่า ส่วนการพัฒนาทุนทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการรณรงค์การอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนให้คงอยู่ไม่ให้เกิดเสื่อมโทรมไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sebele L.(2010) ที่ว่าการท่องเที่ยวชุมชนต้องให้สำคัญในอันดับแรกๆเป็นเรื่องของการอนุรักษ์ธรรมชาติ ภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณี ให้มีความเป็นเอกลักษณ์ท้องถิ่นมากขึ้น

ผลจากการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์และพัฒนารูปแบบ “แนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อนำไปปฏิบัติในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน” โดยได้ตัวแบบสังเคราะห์ (Synthesis Model) ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน ดัง ภาพที่ 4

ภาพที่ 4 Implementation Model : รูปแบบการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อนำไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวในชุมชนอย่างยั่งยืน(ผลจากการวิจัยและพัฒนาโดยผู้วิจัย Angsiriyakorn, Wi T.

ข้อเสนอแนะ

1. เชนโยบาย

1.1 ควรให้หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของรัฐในระดับกระทรวง นำแนวทางการพัฒนาทุนทางสังคม ไปทบทวนและพิจารณาปรับใช้ในกรอบเชิงนโยบายการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

1.2 ควรให้หน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของรัฐมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ที่ต้องมีการบูรณาการแผนระหว่างหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องระดับจังหวัด โดยเน้นหลักการสำคัญคือให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นฐาน และใช้ทุนทางสังคมที่เข้มแข็งเป็นกลไกขับเคลื่อน

1.3 สถาปนาสหกรรมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย และสถาบันการท่องเที่ยวโดยชุมชน ควรผลักดันผลักดันการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นวาระแห่งชาติ

2. เชิงปฏิบัติการ

2.1 หน่วยงานรัฐท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวชุมชนโดยตรงต้องประสานความร่วมมือกับนักวิชาการ หรือสถาบันการศึกษาที่สนใจในเรื่องนี้ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และขับเคลื่อนให้มีการถ่ายทอดองค์ความรู้การนำทุนทางสังคมไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กับกลุ่มสมาชิกการท่องเที่ยวโดยชุมชนทั่วประเทศ โดยถอดรูปแบบให้เข้าใจได้ง่าย พร้อมตัวอย่างต้นแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ดี

เอกสารอ้างอิง

นิติ เนื่องจำนงค์. (2550). *ทุนทางสังคม ณ จุดสิ้นสุดแห่งประวัติศาสตร์ : บทสำรวจพรมแดนทางทฤษฎี*.

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้ง

ต่อไป

3.1 ควรมีการศึกษาต่อยอดทุนทางสังคมแบบเจาะลึกในแต่ละองค์ประกอบ เพื่อจะได้ทราบถึงศักยภาพและนำไปปฏิบัติในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3.2 ควรมีการศึกษาการพัฒนาทุนทางสังคมในภูมิภาคท้องถิ่นๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับทุนทางสังคมในชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามว่าแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

3.3 ควรมีการศึกษาองค์ประกอบใหม่ ๆ ในการพัฒนาทุนทางสังคมของชุมชน เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม เทคโนโลยี การเมือง และการยอมรับของเยาวชนรุ่นต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.ฤาเดช เกิดวิชัย ประธานที่ปรึกษาคุณิพนธ์ ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง, พล.ต.ต.ศ.ดร.นัยนา เกิดวิชัย, พล.ต.ต.ศ.ดร.พิศาล มุขแจ้ง และ ดร.ศาสตราจารย์วิธานพงศ์ กรรมการที่ปรึกษาร่วม รวมทั้งผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน และชุมชนทั้ง 4 ของจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ปรากฏในคุณิพนธ์ ประโยชน์อันใดที่เกิดจากการวิจัย ผู้วิจัยขอขอบพระคุณพ่อแม่และบูรพาจารย์ทุกท่าน.

วารสารวิจัยสังคม 30, 1-2, 102-137

- วรฤทธิ โรมรัตน์พันธ์. (2548). *ทุนทางสังคม*. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.).
- ศุภชัย ยาวประภาส. (2550). *นโยบายสาธารณะ (พิมพ์ครั้งที่ 7)* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุปราณี จันทร์ส่ง. (2558). *การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง*. วารสารวิจัยและพัฒนา วไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ 10 ฉบับที่ 3 (เดือนกันยายน – เดือนธันวาคม).
- สุวรรณี คำมั่น และคณะ. (2551). *ทุนทางสังคมกับการพัฒนาทุนมนุษย์*. การสัมมนาวิชาการ วันที่ 29-30 พฤศจิกายน 2551 ณ โรงแรมแอมบาสซาเดอร์ ซิตี้ จอมเทียน ชลบุรี.
- สัปดาห์ แสงฉาย และคณะ. (2557). *ทุนทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนบางนางลี่ อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสงคราม*. การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 52: สาขาศึกษาศาสตร์, สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ, สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2548). *ทุนทางสังคมฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2549). *การเสริมสร้างทุนทางสังคมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว. (2550). *คู่มือเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว (ม.ป.ป.). *คู่มือแนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน*. กรุงเทพฯ: กรมการท่องเที่ยว.
- เสาวภา ไททยวัฒน์และคณะ. (2555). *การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนบางคนที่ จังหวัดสมุทรสงคราม*. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.
- อมรา พงศาพิชญ์. (2543). *ทุนทางสังคมในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอนก นาคะบุตร. (2545). *ทุนทางสังคมและประชาสังคมในเมืองไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักกองทุนเพื่อสังคม ธนาคารออมสิน.
- Arnold and Feldman. (1986). *Organizational Behavior*. New York: McGraw-Hill.
- Arnstein, S.R. (1969). *A Ladder of Citizen Participation*. Journal of the American Institute of Planners 35 (4), 216-224.

- Cheema, G.S., and Rondinelli, D.A. (1983). *Decentralization and Development: Policy Implementation in Developing Countries*. The Journal of Developing Areas, Vol. 19, No. 1 (Oct), pp. 107–109.
- Coleman. J. (1988). *Social Capital in the creation of Human Capital*. American Journal of Sociology, 94 (Supplement), 95–120.
- Leksakundilok, Anucha. (2004). *Ecotourism and Community Based Tourism in the Mekong Region*, Working Paper Series No. 10, Australia Mekong Resource Center.
- Mazmanian, D.A., and Sabatier, P. A. (1989). *Implementation and Public Policy*. University Press of America.
- Petra Claiborne. (2010). *Community Participation in Tourism Development and the Value of Social Capital the case of Bastimentos, Bocas del Toro, Panama*. Master of Science in Tourism and Hospitality Management, University of Gothenburg.
- Putnam, R. (1993). *The Prosperous Community–Social Capital and Public Life*. American Prospect (13),35–42.
- Sebele L. (2010). *Community–Based Tourism Ventures, Benefits and Challenges: Khama Rhino Sanctuary Trust Central District Botswana*. Tourism Management, Vol. 31, pp. 136–146.
- Selin, S. and Chavez, D. (1995). *Developing and evolutionary tourism partnership model*. Annuals of Tourism Research 22 (4), 844–856.
- Woolcock, M. and Narayan, D. (2000). *Social Capital: Implications for Development Theory, Research, and Policy*. The World Bank Observer 15 (2), 225–249

Name: Angsiriya Korn, Wi T.,Mr.
Address: 1 Pattanakran 65, Pravat, Bangkok Thailand.
Education: Doctor of Philosophy (Public Administration: P.A.)
Management for Development College, Thaksin
University (TSU–MDC), Bangkok Campus, Thailand.
Work: Tourism Authority Thailand, Homestay, Lecturer